

LW 103

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА И ПРАВО

Приета: прот. №40 от 30.09.1997г. изм. прот. № 11 от 17.09.2011 г.; изм. прот. № 15 от 24.06.2016 г.

Лектор: Гл. ас. д-р Валентин Енчев

АНОТАЦИЯ

Историята на българската държава и право е част от гражданската история на българския народ. Тя изучава възникването, формирането и развитието на държавата и правото като закономерен процес или процеси в конкретна историческа обстановка и в строга хронологична последователност от древността до наши дни. Държавноправните и правните факти и явления се изучават в динамичното им развитие във времето, в тяхната историческа и логическа връзка и последователност.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Историята на българската държава и право е обществена и историко-юридическа дисциплина, която въвежда към разбирането на възникването, развитието и изменението на държавните институти и правната система през различните исторически периоди. Студентите получават начални знания за:

държавата, структура и механизъм на държавата, конституционно устройство, централни и местни органи на власт и управление, компетентност и функции на държавните органи, местно самоуправление;

правото, механизъм на правно регулиране, източници на правото – писано и обичайно право, основни принципи и институти в областта на вещното, облигационното, търговското, семейното, наследственото, наказателното, трудовото, административното, процесуалното и др.

Усвояването на тези знания е предпоставка за положителни резултати в следващите години на обучение.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината е въвеждаща в правната материя и са достатъчни знания по обща история на България.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение			задочно обучение		
			л	с	у общ	л	с	у общ
Право	Задължителна	6	60	30	90	55		55

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

Тема 1. Въведение в историята на българската държава и право

Историята на българската държава и право като наука и учебна дисциплина. Предмет на Историята на българската държава и право. Разграничаване на Историята на българската държава и право от Историята на българската държава - акцентира се върху изменението на формите и съдържанието на обществения строй, държавните институции и отделните отрасли на правото в хода на историческия процес.

Разграничаване на Историята на българската държава и право от Всеобщата история на държавата и правото - разкрива се не само как общите закономерности на държавата и правото се проявяват в българските условия, но и положителните и отрицателните черти на българската държава и право при съпоставка с държавата и правото на другите народи.

Тема 2. Извори за историята на българската държава и право.

Понятието "извор" за Историята на българската държава и право - всеки паметник от миналото, който съдържа преки или косвени свидетелства за историческото развитие на държавата и правото на българския народ.

Класификация на изворите за Историята на българската държава и право:

по произход: домашни и чужди

по съдържание: юридически и неюридически

Двояко значение на изворите за Историята на българската държава и право. Изворите са обект на изучаване от Историята на българската държава и право. Изворите са средство, посредством което се изучават държавните и правни факти и явления.

Тема 3. Извори за историята на българската средновековна държава и право

I. Крумово законодателство. Известие на византийския лексикограф Свида от X век за Крумовите закони. Причини за създаването им. Предметно съдържание - съдържат сведения за някои от най-разпространените в хан Крумова България престъпления и наказанията, предвидени за тях. Наказателния процес в началото на IX век е инквизиционно- следствен. Крумовите закони слагат началото на законодателната дейност на държавата.

Византийска Еклога - законодателен сборник от първата четвърт на VIII век, създаден на основата на Юстиниановата кодификация. В нея е включена материя от областта на семейното, наследственото, договорното, процесуалното и наказателното право. След покръстването на българите е преведена на славянски език.

Съотношение между Византийската и Славянската Еклога. Различията между двата законодателни сборника се дължат на:

- Грешки на преводача и неразбиране на гръцкия текст;
- Различия в степента на развитие на социално-икономическите отношения между Византия и България;
- По-елементарни правни концепции у славянския законодател;
- По-хуманни обичаи и традиции у славянобългарското общество;

II. Земеделски закон - византийски нормативен акт от VIII век. Създаден да регулира отношенията в териториалната селска община. Съдържа гражданскоправни и наказателноправни разпоредби. Подробно са уредени договорите за замяна и наем на поземлени участъци - изполичарството и мортитството. Съдържа доказателства за наличието на колективна (общинна) собственост. С по-

голяма част от текстовете се осигурява наказателноправна защита на селскостопанската продукция, добитък и земеделски инвентар.

III. Отговорите на папа Николай I по запитванията на българите - латински епистоларен (писмовен) извор за историята на средновековната българска държава и право. Създаден през 866 г. По повод писмо на княз Борис до римския първосвещеник. Българският владетел настоява на християнски и светски закони, и съд за покаяние. Разкрива се структурата на извършваните в средата на IX век в България престъпления: бунт против владетеля, военни престъпления, престъпления против живота и имуществото. Процедурата по разследване на престъпленията има инквизиционно – следствен характер. Княз Борис търси способи за ограничаване на кръвната мъст и самоуправството, за да утвърди държавното правораздаване.

IV. Закон за съдене на людете - най-стария български и славянски паметник след покръстването. Обща характеристика - запазен е в две редакции: кратка, състояща се от 32 статии и обширна - от 77 статии, достигнали до нас в руски преписи. В основата на закона за съдене на людете стои титул XVII на Византийската Еклога, но са ползвани и други източници. Езическа съпротива на част от населението срещу наложената от княз Борис християнска религия е основната причина за създаване на закона.

Дискусия за авторство и родина на закона за съдене на людете. Чуждестранни теории за произхода на закона за съдене на людете: великоморавска теория на проф. Вашица; панонска теория на проф. Шмид и македонска теория на проф. Троицкий.

Законът за съдене на людете има старобългарски произход. Тежките санкции срещу езичниците и нарушителите на християнската етика и морал, епитемийните наказания и промените в текстовете, които са заимствани от Еклогата са указание за времето и място, където е създаден закона.

Разрешенията, които се съдържат в закона за съдене на людете са в тясна връзка с разпоредбите от кривото законодателство и отговорите на папа Николай I по запитванията на българите.

V. Царски грамоти - юридически актове на българската владетелска канцелария от XIII и XIV век. Видове царски грамоти. Грамоти, с които се отстъпват права и привилегии на чуждестранни търговци - дубровнишка грамота на цар Иван Асен II и Брашовска грамота на цар Иван Страцимир. Дарствени грамоти (хрисовули), с които се отстъпват право на феодална собственост и имунитети. Ватопедска грамота на цар Иван Асен II, Вергинска грамота на цар Константин Асен, Зографска и Мрачка грамота на цар Иван Александър, Рилска и Витошка грамота на Иван Шишман.

Форма и съставни части на хрисовулите. Българските царски грамоти са повлияни от практиката на византийската императорска канцелария. Хрисовулите съдържат: увод, диспозитив, заключение, дата на издаване на грамотата и името на българския владетел.

Ватопедска и витошка грамота не съдържат уводна част.

VI. Синтагма на Матей Властар - византийски сборник, съдържащ канонично и светско право, създаден през 1335 г. Прилаган в последните десетилетия от съществуването на Втората българска държава. Материята е разпределена на 303 глави, групирани в 24 раздела, отбелязани с поредна буква от гръцката азбука. Светското право, в значителна степен възпроизвежда Еклогата и Прохирона (Закон градски).

Други извори за историята на българската средновековна държава и право: международни договори, дипломатически преписки, първобългарски надписи, исторически хроники и др.

Тема 4. Създаване, утвърждаване и развитие на първата българска държава

Формиране на елементи на държавност у славяни прабългари през VI - VII век. - бит и обществен строй. Византийските хронисти Никифор и Теофан за създаването на българската държава.

Мирният договор между хан Аспарух и Константин IV Погонат от 681 г. - начало на славянобългарската държава.

Държавно-политическо устройство. Хан: владетел, върховен военачалник, законодател и съдия. Кавхан - пръв помощник на владетеля. Ичиргубоила - висш военачалник.

Други длъжности: бори - таркан, зера-таркан, копан и др.

Колективни органи: Болярски съвет - първоначално се конституира от прабългарския знат, впоследствие в него се привличат представители на славянската аристокрация.

Народно събрание (събор) - съвещателен орган.

Покръстване на българския народ: същност и причини за покръстването. Начини за извършване и последици от приемането на християнската религия. Вътрешно и външноплотически резултати.

Промени в държавното устройство след налагане на християнството. Владетел: княз, цар. Държавни служители - таркани.

Административно деление: комити начело с областни управители - комити; жупи начело с жупани; селски общини - кнезове, старей.

Тема 5. Възстановяване и развитие на Втората българска държава (XII - XIV в.)

Възстановяване на българската държава след въстанието на братята Асен и Петър (1185 - 1187 г.)

Владетел: цар и самодържец. Патримониално - теологично разбиране за произхода и същността на царската власт. Владетелската власт произхожда от бога; държавата е собственост на владетеля; владетелската власт е наследствена. Белези на царското достойнство: престол, корона, скипър, червена мантия, червени ботуши и др. органи на централната власт. Колективен орган - болярски съвет. Състав: велики боляри и патриарх. Правомощия - съвещателен орган.

Велик логотет титла аналогична на кавхана, пръв помощник на царя. Протовестиарий - царски ковчезник, пазител на царското, държавно съкровище. Висши военни длъжности: велик воевода, протостратор. Титли за благородство: севастократор, деспот, кесар.

Длъжности, свързани с личността на владетеля: велик премикюр (маршал на двора), протокелийот, протокилийник (царски адютант), епикерний, пинкерни, чашник (царски виночерпец).

Органи на провинциалната администрация: севастии, дукове, катапани, кастрофилаксии, практори.

Финансови длъжности: алагатори, стратори, десетници и др.

Административно-териториално деление: хори, начело севастии и катепаникиони, начело с катепани.

Фискална система. Данъци: натурален десятък, волоберщина, димнина, перпера, каноникон - църковен данък и др. Такси: броднина, мостина, кошарщина и др.

Глоби: фун, конски тат, девичи разбой, распут и др.

Тема 6. Възникване, развитие и характерни черти на българското средновековно право

Обичайното право на прабългари и славяни - най-ранно формиралото се право в българската средновековна държава. Обща характеристика: устна форма, несистематизирано, отсъствие на обичайноправни сборници, консервативно, подлежащо на слаба изменчивост във времето. Крумовите закони - единственото държавно законодателство в езическа България. Съотношение между обичайно и писано право.

Тема 7. Правото на поземлена собственост в българската средновековна държава

Първоначални форми на поземлена собственост: колективна и индивидуална собственост. Колективна собственост: общинна и задругарска. Преобразуване на общинната, задругарската и индивидуалната (частна) собственост във феодална собственост. Способи: патронатни отношения, наемнодоговорни отношения, по административен начин, чрез наказателна санкция.

Видове феодална собственост: прония - най-неразвитата форма на средновековна собственост, пълна собственост - формира се чрез царските дарствени грамоти - хрисовули; разделна форма на собственост - доминираща собственост в средновековна България през периода XII - XIV век.

Юридическо съдържание на правото на собственост: право на владение, право на ползване и плодopolзване и право на разпореждане. Болярите имат правомощия както върху поземлената собственост на крепостните селяни, така и върху личността им и работния добитък. Правомощия на селяните върху поземлената собственост - трайно наследимо владение.

Тема 8. Българско средновековно право.

Правен статут на българското население и на чужденците: правоспособност и дееспособност. Разширяване на правоспособността на чужденци, установено в международните договори и царските грамоти.

Българско средновековно договорно (облигационно) право. Видове договори: замяна, покупко-продажба, наем, заем, дарение, влог, дружество. Сключване на договорите - форма и съдържание. Българското средновековно семейно право. Езически брак. Брак и развод по екложното право. Годож - предпоставки за сключване на годож. Брак - условия за сключване на брак; пречки за сключване на брак. Основания за развод - общи за двамата съпрузи, основания от които се ползва единият от съпрузите. Отношения между съпрузите. Отношения между родители и деца.

Българско средновековно наследствено право. Видове наследяване. Наследяване по завещание: форма на завещанието - писмена и устна, изисквания за свидетели. Законна (запазена) част в полза на низходящите наследници - 1/3 при наличието на 1-4 деца, 1/2 при наличието на пет и повече деца. Наследяване по закон - пет групи законни наследници: низходящи, възходящи, пълнокръвни братя и сестри, еднокръвни и едноутробни братя и сестри, останалите съребрени роднини. Наследствени право на преживялата съпруга. Наследяване при отсъствие на законни наследници - в полза на държавата, църквата и в полза на бедните.

Българското средновековно наказателно право. Субект на престъпление: физическо лице, колектив от хора, животни. Видове престъпления: против държавата и владетеля, против религията, християнската етика и морал, против средновековната собственост, против живота и здравето на личността. Видове наказания: смърт; членовредителни наказания: отрязване на ръка, нос, език; опозорителни наказания: бой, остригване, жигосване; имуществени наказания - конфискация на имуществото и глаби.

Църковни наказания - епитимии.

Съдебен процес в средновековна България. Съдебни органи: владетелски съд, болярски съд, държавен съд, църковен съд. Средновековното българско право не разграничава съдебния процес на граждански и наказателен. Преобладава инквизиционния - следствен процес: използват се мъчения за изтръгване на самопризнания. Според Закона за съдене на людете, под влияние на християнската религия, съдебния процес придобива обвинително - състезателен характер. Основно доказателствено средство за свидетелските показания. Качества, които трябва да притежават достоверните свидетели. Божия съд - ордалии. Писмени доказателства. Разширяване на държавната юрисдикция и ограничаване на саморазправата и самоуправството - използване статии 16 и 17 от Закона за съдене на людете.

Тема 9. Устройство, развитие и характерни черти на османската феодална държава през XV - XIX в.

Държавно-обществено устройство. Султан, обладаващ широки правомощия във всички сфери на власт и управление - военначалник, законодател и съдия.

Висши държавни служители: велик везир, кехая бей - министър на вътрешните работи, реис ефенди - министър на външните работи, дефтердари - министри на финансите (трима, отговарящи съответно за азиатските, европейските и африканските територии на империята). Мюфтия (шейх-юл-ислям) - глава на мюсюлманската църква. Колективен орган - диван.

Провинциални държавни чиновници: бейлербегове, валии, санджакбейове, мютеселими, субаши, коджабаши. Съдебни служители: велики и малки молли, мутафишии, кадии и наиби.

Административно-териториално деление: бейлербегства, вилаети, санджаци, каази и нахии.

Социална структура на обществото. Военни ленници - тимариоти и заими. Рая. Рая със специални задължения: войнуци, дервентджии, чалтъкджии, соколари, мандаджии и др.

Тема 10. Османска правна система през XV - XIX век. Компоненти и източници. Обща характеристика.

Обща характеристика на османската правна система: многообразие на източниците, несистематизираност, архаичност.

Мюсюлманското религиозно право (шериятското право). Източници на религиозното право: Коран, Сунна, Иджма, киас и фетви.

Османското светско право в периода XV - XVI век. Източници: кануни на отделните санджаци; декрети и решения на правителството - фермани, берати, хатихумаюни и др.; канунамета по общи въпроси (обобщаващи канунамета). Османското светско право по времето на Танзимата: Търговски закон, Търговски процесуален закон, Наказателен закон, Граждански кодекс - Меджеле, Закон за земите и др.

Канонично (църковно право) на немюсюлманските религиозни общности, включително и на източно-православната църква. Регулира семейно брачни и наследствени отношения.

Обичайно право на турското население и немюсюлманските народи, включително и на българското население.

Капитулационно право. Източници на капитулационното право - международни договори, сключени между Турция и Великите сили: Франция, Англия, Италия, Русия, Германия и др. през XVIII - XIX век. Специални (смесени) съдилища, извън системата на турските правораздавателни органи.

Тема 11. Правен режим на поземлената собственост в българските земи през XV - XIX век.

Одържавяване (етатизация) на поземления фонд. Военно-ленна форма на поземлена собственост - тимари, зиамети и хасове. Правомощия на военните ленници върху земята. Правомощия на българското население върху обработваемите земи.

Форми на поземлена собственост и юридически категории земи според закона за земите от 1858 г. Три форми на собственост - държавна: пряка държавна собственост, по отношение на обработваемата от селяните земя, отдавана от правителството с тапия. Земи "метруке" - предоставени за общо ползване от населението. Земи "меват" - пустеещи земи. Вакъфска собственост - земи извадени от гражданско обръщение, посветени на богоугодни, благотворителни цели. Поземлен мюлк - земя в границите на населеното място, допълнение на жилищните сгради, намираща се в пълна частна собственост на отделни титуляри.

Ликвидиране на военно-ленната форма на собственост през 1834 г. и формиране на чифликчийска собственост.

Тема 12. Устройство, функции и правораздаване на българските общини, църква и еснафски организации.

Причини за съхраняване на българските общини, християнската църква и еснафските организации на българските занаятчии по време на турското робство: невъзможност на турските власти да

утвърдят навсякъде своята политическа власт в пълнота; несъвместимост между мюсюлманската религия и религиите на останалите народности в пределите на Османската империя; еснафските организации със своята дейност обслужват икономическите интереси на завоевателя.

Органите на местно, общинско самоуправление, прилагат нормите на българското обичайно право, доколкото не влизат в юрисдикцията на турските държавни органи. Църковните общини на източно - православната църква прилагат каноническо и българско обичайно право. Обичайно право на еснафските организации, санкционирано с фермана на Мустафа хан от 1773 г.

Тема 13. Българско обичайно право по време на османското владичество.

Българско обичайно договорно право. Видове договори: замяна, покупко-продажба, заем, заем за послужване, заем на работа - спрега и зареда (меджия), наем на вещи, наем на работа, сдружения за обща работа - жетварски, градинарски, арабаджийски и др. сдружения. Форма на договорите - устни, писмени, "пазарлък" за сключване на договор, наличие на свидетели, форми на демонстриране на прехвърлянето на собственост върху движими и недвижими вещи. Капаро и залог при договорите покупко-продажба и заем. Изпитване на стоката.

Българско обичайно семейно право. Годож - малък и голям. Сключване на брак - предпоставки, пречки за сключване на брака - кръвно родство, духовно родство, родство по сватовство. Форми на брака - религиозна, според каноните на източно православна църква. Извънредни способи за сключване на брак - кражба на момата, приставане и откуп. Основания за развод. Отношения между родители и деца. Осиновяване - пълно и непълно (храненичество). Настойничество.

Българско обичайно наследствено право. Видове наследяване: по завещание и по обичай. Форма на завещанието - устна и писмена, с участието на свидетели. Наследяване по обичай - чрез делба, по повод на смърт на наследодателя или делба приживе, извършена от наследодателя. Наследяване низходящите от мъжки пол, при равни квоти.

Българско обичайно наказателно право. Субект на престъпление - само физически. Малолетните са наказателно неотговорни. Форми на вина, неизбежна отбрана и крайна необходимост. Видове престъпления: против живота, здравето и честта; престъпления против имуществото - кражди, грабежи, палежи; нарушения на еснафските устави. Видове наказания: бой, глоба в пари или восък, изгонване от населеното място.

Обичайните съдебни органи и съдопроизводство. Общински съд, църковен съд, еснафски съд. Арбитражно (помирително) съдопроизводство. Доказателства - рационални и ирационални.

Тема 14. Държавните и правните възгледи в българското национално-освободително движение през XVIII - XIX век.

Тема 15. Възстановяване на българската държавност след освобождението ни от турско робство. Възстановяване на българската държава в резултат на Руско-турската война от 1877-1878 г. Временното руско управление (1888-1879 г.) и формирането на държавната и правна организация на Княжество България. Съвет на централното управление. Съдебна система. Временни правила за устройство на съдебната част в България от 24 август 1878 г.

Държавно устройство на Източна Румелия. Централно управление: генерал губернатор, частен съвет - директори на: вътрешните работи; правосъдието; земеделието; търговията и обществените работи; на просвещението; началник на милицията и жандармерията. Областно събрание: конституиране - депутати по право, назначавани от генерал-губернатора и избирани от населението.

Съдебни органи в Източна Румелия: кметски съдилища, окръжни съдилища и Върховен съд. Специални съдебни органи: военни съдилища, административни съдилища, духовни (религиозни) съдилища.

Тема 16. Изработване и приемане на Търновската конституция.

Изработване на проект за органически устав на Княжество България. Инструкциите на руското правителство до княз Дондуков - Корсаков. Мнение на българските пратеници за държавното устройство на Княжеството. Учредително събрание - начин за конституиране и състав. Дейността на Учредителното събрание. Докладът на 15-членната комисия за основните начала на Конституцията. Промени в проекта за органически устав, направени в учредителното събрание. Демократични принципи на Търновската конституция.

Тема 17. Държавно устройство на Княжество България според Търновската конституция.

Разделението на властите на законодателна, изпълнителна и съдебна в българската конституция. Народно представителство - Обикновено и Велико народно събрание. начин на конституиране - активно и пасивно избирателно право. Статут на народния представител. Правомощия на Обикновеното и на Великото народно събрание.

Държавен глава (княз, цар). Конституционен статут на княза. Князът носител на изпълнителната власт. Правомощия на изпълнителната власт. Правомощия на княза по чл. 17 преди и след изменението му.

Министерски съвет - централен изпълнителен орган. Видове министерства. Промяна в броя и наименованията на министерствата през 1893 и 1911 г. Отговорност на министрите пред Народното събрание: политическо - парламентарна отговорност, осъществявана от народните представители чрез питания и запитвания; конституционно-наказателна отговорност по чл.155 от Конституцията. Правомощия на Министерския съвет.

Правомощия на монарха в законодателната и съдебната власт.

Съдебна система в Княжество България: мирови съдии, окръжни и апелативни съдилища, Върховен касационен съд.

Тема 18. Изграждане на българската буржоазна правна система след приемането на Търновската конституция

Процес на отмяна на заварената османска правна система и формиране на национално право. Юридическа приемственост във "вертикален" и "хоризонтален" аспект. Неспособност на българския законодател да изработи самостоятелно основни закони за отделните отрасли на правото. Причини за реципиране на чуждестранното право у нас.

Правен режим на поземлената собственост след Освобождението. Юридическо и фактическо преобразуване на турската държавна поземлена собственост в частна собственост. Създаване на облигационно право. Закон за задълженията и договорите от 1892 г.- реципиран от Италианския граждански кодекс. Принципи на облигационното право: равенство на гражданите, автономия на договарянето, обвързваща сила на сключените договори, облигационно-вещен ефект при сделки, с които се прехвърля собственост.

Създаване на търговско право. Търговски закон от 1897 г.

Търговският закон съчетава норми от Унгарския и от румънския търговски закон. Основни материи: командитни, събирателни и акционерни дружества; търговски сделки - определяне на сделките, които се уреждат от нормите на търговското право; несъстоятелност-уредена крайно незадоволително.

създаване на наследствено право. Закон за наследството от 1889 г. - реципиран от Италианския граждански кодекс. Видове наследяване: наследяване по закон-четири групи законни наследници и наследствени права на преживелия съпруг; наследяване по завещание-саморъчно и публично/нотариално/ - реквизити на завещанието.

Създаване на вещно право. Закон за имуществата, собствеността и сервитутите от 1904 г. - заимстван от италианския Граждански кодекс. Право на собственост-абсолютно, пълно, всеобхватно право възпроизвеждайки римскоправното разбиране за собствеността. Класификация на вещите /движими и недвижими/. Сервитути-ограничено вещно право върху чужда вещ. Видове сервитути - лични и поземлени.

Създаване на наказателно право. Наказателен закон от 1896 г.- реципиран от Унгарския наказателен закон и проекта за Руски наказателен закон. Основни принципи на наказателното право: законоустановеност на престъплението, законоустановеност на наказанието, вина, лична отговорност, съразмерност на наказанието в зависимост от формата на съучастие. Видове престъпни деяния-престъпления и нарушения. Система на наказанията-главни и допълнителни наказания.

Създаване гражданскопроцесуално и наказателнопроцесуално право. Закон за гражданското съдопроизводство от 1892 г. и закон за углавното съдопроизводство от 1897 г. - реципирани от съответните руски устави. Основни принципи на гражданския и наказателния процес: публичност /гласност/, състезателност, устност и непосредственост, народно участие в наказателното правораздаване. Триинстанционност на съдебното производство.

Създаване на семейно право. Многобройност на източниците на семейното право. Закон за настояничеството и закон за припознаването на незаконородените деца и за осиновяването от 1890 г., закон за лицата от 1907 г. екзархийски устав, приспособен за Княжеството.

Тема 19. Българската буржоазна държава и право от началото на ХХ в. До военния преврат на 9.VI.1923 г.

Държавно развитие на България. Обявяване на независимостта на българската държава през 1908 г. Международно признаване на Царство България. Промени в статута на държавния глава и в централния изпълнително-разпоредителен орган-Министерския съвет.

Развитие на Частното право през първото десетилетие на ХХ век. - промени в търговското и вещното право. Закон за морската търговия от 1908 г.- реципиран от италианския търговски закон. Форма на договорите, с които се прехвърля собственост върху кораби, части от кораби и съоръжения към тях. Закон за кооперативните сдружавания от 1907 г. - реципиран от едноименния унгарски закон. Законът допълва материята за дружествата, уредена с Търговския закон от 1897 г. Закон за привилегиите и ипотеките от 1908 г. - заимстван от Италианския граждански кодекс. Въвежда нотариалната форма за сделките с недвижими имущества и вписването им в ипотечните книги. Общи и особени привилегии. Законни и договорни ипотeki.

Начало и развитие на трудовото законодателство. Закон за закрила на женския и детския труд в индустриалните заведения от 1905 г. - регулира продължителността на работното време, минималната възраст за сключване на трудов договор, условията за нощен труд и работа в опасните за здравето предприятия и подземната работа. Закон за инспектората по труда 1907 г. Закон за хигиената и безопасността на труда от 1917 г. Предметно съдържание: приложно поле на закона с оглед предприятията и лицата, които засяга; защитни мерки за запазване здравето на работниците и безопасността им при работа; минимална възраст, изискуема за работа в различните отрасли на националното стопанство; продължителност на работния ден и нощния

труд; дневни и седмични почивки; закрила за бременните жени и родилките - работнички; организиране на хигиенична и медицинска служба; трудова инспекция.

Правна защита на индустриалното и занаятчийското производство, на индустриалната, литературната и художествената собственост. Социално законодателство в България.

Създаване на административно правосъдие. Закон за административното правосъдие от 1912 г. Върховен административен съд: състав и компетенции.

Законодателство на БЗНС. Аграрна реформа - Закон за увеличаване размера на държавните земи от 1920 г. и Закон за трудовата поземлена собственост. Норми на земеползване и притежание на непокрити недвижими имоти. Закон за трудовата повинност: видове трудова повинност - редовна и извънредна. Закон за продължителност на трудовата повинност. Съдебна реформа. Закон за подвижните мирови съдии и Закон за селско-общинските съдилища. Цел на реформата - приближаване на правосъдието до селското население и поевтиняване на правораздаването. Резултати от реформаторската дейност на земеделското правителство.

Тема 20. Българската буржоазна държава и право от 9.VI. 1923 г. до 9.IX.1944 г.

Политическа криза и еволюция на властта към ограничаване на буржоазната демокрация. Промени в механизма на държавата след преврата от 19.05. 1934 г.: ликвидиране на парламентаризма, партийно- политически плурализъм, местното самоуправление и засилване централизацията на държавата. Промени в административното устройство на държавата.

Засилване на наказателната репресия - Закон за защита на държавата. Причини за създаването му и предметно съдържание. Изменения на Закона за защита на държавата от 1925, 1934, 1941 и 1943 г. Закон за ограничаване на престъпленията против личността и обществената безопасност. Наредба - закон за защита безопасността на държавата.

Законодателство, насочено към ликвидиране на общинското самоуправление, партийно-политическите организации и конфискация на партийно имущество, за ограничаване на свободата на печата и промени в изборителното право.

По-нататъшно развитие на частното и трудовото законодателство - Закон за предпазния конкордат, Закон за закрила на земеделеца - стопанин, Закон за облекчаване на длъжниците, Наредба - закон за колективния трудов договор, Наредба - закон за държавен надзор върху дружествата и сдружаванията.

Създаване на антисемитско законодателство - Закон за защита на нацията и ограничаване правата и свободите на гражданите от еврейски произход.

СЕМИНАРНИ ЗАНЯТИЯ

Тема 1. Въведение в историята на българската държава и право.

Тема 2. Извори за историята на българската държава и право.

Тема 3. Крумово законодателство. Византийска и Славянска Еклога. Земеделски закон отговорите на папа Николай I.

Тема 4. Закон за съдене на людетe. Царски грамоти. Синтагма на Матей Властар.

Тема 5. Възстановяване и развитие на Втората българска държава.

Тема 6. Възникване, развитие и характерни черти на българското средновековно право.

Тема 7. Правото на поземлена собственост в българската средновековна държава.

Тема 8. Българско средновековно право.

Тема 9. Устройство, развитие и характерни черти на Османската феодална държава през XV - XIX век.

Тема 10. Османска правна система през XV - XIX век.

Тема 11. Правен режим на поземлена собственост в българските земи през XV - XIX век.

Тема 12. Устройство, функции и правораздаване на българските общини, църква и еснафски организации.

Тема 13. Българско обичайно право по време на османското владичество.

Тема 14. Възстановяване на българската държавност след освобождението ни от турско робство.

Тема 15. Изработване и приемане на Търновската конституция.

Тема 16. Държавно устройство на Княжество България според Търновската конституция

Тема 17. Изграждане на българската буржоазна правна система.

Тема 18. Развитие на българската държава и право от началото на XX век до средата на 30-те години.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Работата на студентите през семестъра се оценява с текуща оценка въз основа на присъствие, активност в семинарни занятия; оценки от два колоквиума:

- за феодалната държава и право;
- за новобългарската държава и право.

Положителната текуща оценка е условие за допускане на семестриален изпит. Семестриалният изпит е писмен и/ или устен. Освобождаване от него не се допуска.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Андреев, М. Д. Ангелов, История на българската феодална държава и право, IV изд., С., 1972 г.
2. Андреев, М., Ф. Милкова, История на българската феодална държава и право, С., 1979 г.
3. Андреев, М. Българско обичайно право, Правно-историческо проучване, С., 1976 г.
4. Андреев, М. История на българската буржоазна държава и право (1878 -1917 г.), С., 1975 г.
5. Бобчев, С. История на старобългарското право, С., 1910 г.
6. Бобчев, С. История на българското право, II изд., ч. I, Бургас, 1993 г.
7. Благоев, Н. Лекции по история на българското право, ч. I-II, С., 1919 - 1921 г.
8. Ганев, В. Закон соудный людъмь, С., 1959 г.
9. Манолова, М. Създаване на Търновската конституция, С., 1980 г.
10. Манолова, М. Първоначалният проект на Търновската конституция и характера на направените изменения в някои негови разпоредби, Правна мисъл, №1, 1975 г.
11. Манолова, М. Държавният съвет по проекта на Лукиянов за органически устав за държавно устройство на княжество България, Правна мисъл, №3, 1973 г.
12. Милкова, Ф. История на българската буржоазна държава и право през периода 1918 - 1944 г., С., 1976 г.
13. Милкова, Ф. Поземлена собственост в българските земи през XIX век, С., 1970 г.

14. Милкова, Ф. История на българската буржоазна държава и право., Учебно пособие, С., 1985 г.
15. Токушев, Д. Възникване на българското буржоазно наказателно право в периода на Временното руско управление (1877 - 1879 г.), ГСУ, ЮФ, Том 72, кн. 2, 1979 г.
16. Токушев, Д. Един проект за Наказателен закон в Княжество България от 1884 г., бюлетин на СБЮ, № 3, 1981 г.
17. Токушев, Д. Основни начала на български буржоазен граждански и наказателен процес, ГСУ, ЮФ, том 80/81, кн. 2, 1990 г.
18. Токушев, Д. Институтът на съдебните заседатели в българския буржоазен наказателен процес, Правна мисъл, № 3, 1987 г.
19. Токушев, Д. Демократичните право и свободи на гражданите според Търновската конституция, Сл. 100 години от създаването на Търновската конституция, С., 1986 г.
20. Токушев, Д. Извори за историята на българската държава и право, С., 1983 г.
21. Токушев, Д. История на новобългарската държава, СИБИ, 2001 г.
22. Манолова М., История на държавата и правото, С. 1994, 2001 г.
23. Петров П. Петрова Г., История на българската държава и право. Извори 680-1877, т. 1 С.1996
24. Петров П. Петрова Г., История на българската държава и право. 1878-1944, т. 2, С.1998
25. Токушев Д., История на новобългарската държава и право 1878-1944, Сиби, 2008
26. Токушев Д., История на българската средновековна държава и право, Сиби, 2009
27. Петрова Г., История на българската държава и право. 680-1877, Сиби, 2009

LW 103

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА И ПРАВО

Лектор: Д-р Валентин Енчев

1. Предмет, метод и периодизация на историята на българската държава и право.
2. Понятие, класификация и обща характеристика на изворите за историята на българската държава и право. Крумово законодателство. Отговори на папа Николай I по запитванията на българите.
3. Закон за съдене на людете.
4. Византийска и Славянска Еклога. Земеделски закон.
5. Български царски грамоти.
6. Синтагма на Матей Властар. Международни договори.
7. Възникване, устройство и характерни черти на Първата българска държава /681-1018г./
8. Държавно-политическо устройство на Втората българска държава /1185-1396 г./ .Органи на централно и провинциално управление. Административно-териториално деление. Фискална система.
9. Възникване, развитие и характерни черти на правото на българската средновековна държава. Писано и обичайно право.
10. Собственост и право на собственост в българската средновековна държава. Защита на феодалната собственост. Феодални имунитети.
11. Правоспособност и дееспособност по българското средновековно право. Правоспособност на чужденците.
12. Българско средновековно облигационно право.
13. Българско средновековно семейно право.
14. Българско средновековно наследствено право.
15. Българско средновековно наказателно право.
16. Съдоустройство и съдопроизводство в българската средновековна държава.
17. Устройство, развитие и характерни черти на Османската държава през XV-XIX век.
18. Османска правна система-компоненти и източници.
19. Правото на поземлена собственост в българските земи през XV-XIX век.
20. Османското светско право и съдоустройството след Танзимата.
21. Същност, характерни черти и развитие на обичайното право в българските земи през XV-XIX век.
22. Устройство, функции и правораздаване на българските общини, църква и еснафски организации.
23. Правоспособност и дееспособност по българското обичайно право.
24. Българско обичайно договорно право.
25. Българско обичайно семейно право.
26. Българско обичайно наследствено право.

27. Българско обичайно наказателно право.
28. Съдоустройство и съдопроизводство по българското обичайно право.
29. Държавно-правни възгледи и разпоредби в документите на национално-освободителното движение.
30. Възстановяване на българската държава в периода на Временното руско гражданско управление /1877-1879 г./ Изграждане на съдебната система.
31. Изработване и приемане на Търновската конституция. Изменения на Търновската конституция от 1893 и 1911 г.
32. Държавно устройство на България според Търновската конституция - правомощия на монарха в законодателната, изпълнителната и съдебна власт
33. Държавно устройство на България според Търновската конституция - видове народно събрание, конституиране, правомощия.
34. Държавно устройство на България според Търновската конституция - Министерски съвет, министерства, министерска отговорност.
35. Държавно устройство и съдебна система на Източна Румелия.
36. Възникване и развитие на българската правна система след Освобождението от турско робство.
37. Създаване на облигационно право.
38. Създаване на търговско право.
39. Създаване на вещно право.
40. Създаване на семейно право.
41. Създаване на наследствено право.
42. Създаване на наказателно право.
43. Създаване на гражданско-процесуално право.
44. Създаване на наказателно-процесуално право.
45. Законодателство за насърчване на промишлеността и занаятите в края на XIX и началото на XX век.
46. Правен режим на поземлената собственост след Освобождението.
47. Законодателство в защита на индустриалната и интелектуална собственост.
48. Възникване и развитие на трудовото законодателство в България.
49. Създаване на административно правосъдие.
50. Управлението на БЗНС - законодателство във връзка с аграрната реформа.
51. Управлението на БЗНС - трудова повинност.
52. Съдебна реформа на БЗНС.
53. Развитие на българската държава в периода 1923-1934 г.
54. Начало на изключителното наказателно законодателство през периода на управление на Демократическия сговор - Закон за защита на държавата.
55. Законодателството на Народния блок в областта на местното самоуправление, стопанското и наказателното право.
56. Промени в механизма на българската буржоазна държава след преврата на 19.05.1934 г.
57. Законодателство на Деветнадесетомайското правителство, насочено срещу партийно-политическите организации и свободата на печата.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Андреев, М., Д. Ангелов, История на българската феодална държава и право, IV изд., С., 1972 г.
2. Андреев, М., Ф. Милкова, История на българската феодална държава и право, С., 1979 г.

3. Андреев, М. Българско обичайно право, Правно-историческо проучване, С., 1976 г.
4. Андреев, М. История на българската буржоазна държава и право (1878 -1917 г.), С., 1975 г.
5. Бобчев, С. История на старобългарското право, С., 1910 г.
6. Бобчев, С. История на българското право, II изд., ч. I, Бургас, 1993 г.
7. Благоев, Н. Лекции по история на българското право, ч. I-II, С., 1919 – 1921 г.
8. Ганев, В. Закон соудный людьмь, С., 1959 г.
9. Манолова, М. Създаване на Търновската конституция, С., 1980 г.
10. Манолова, М. Първоначалният проект на Търновската конституция и характера на направените изменения в някои негови разпоредби, Правна мисъл, №1, 1975 г.
11. Манолова, М. Държавният съвет по проекта на Лукиянов за органически устав за държавно устройство на княжество България, Правна мисъл, №3, 1973 г.
12. Милкова, Ф. История на българската буржоазна държава и право през периода 1918 – 1944 г., С., 1976 г.
13. Милкова, Ф. Поземлена собственост в българските земи през XIX век, С., 1970 г.
14. Милкова, Ф. История на българската буржоазна държава и право., Учебно пособие, С., 1985 г.
15. Токушев, Д. Възникване на българското буржоазно наказателно право в периода на Временното руско управление (1877 – 1879 г.), ГСУ, ЮФ, Том 72, кн. 2, 1979 г.
16. Токушев, Д. Един проект за Наказателен закон в Княжество България от 1884 г., бюлетин на СБЮ, № 3, 1981 г.
17. Токушев, Д. Основни начала на български буржоазен граждански и наказателен процес, ГСУ, ЮФ, том 80/81, кн. 2, 1990 г.
18. Токушев, Д. Институтът на съдебните заседатели в българския буржоазен наказателен процес, Правна мисъл, № 3, 1987 г.
19. Токушев, Д. Демократичните право и свободи на гражданите според Търновската конституция, Сл. 100 години от създаването на Търновската конституция, С., 1986 г.
20. Токушев, Д. Извори за историята на българската държава и право, С., 1983 г.
21. Токушев Д., История на новобългарската държава, СИБИ, 2001 г.
22. Манолова М., История на държавата и правото, С. 1994, 2001 г.
23. Петров П. Петрова Г., История на българската държава и право. Извори 680-1877, т. 1 С.1996
24. Петров П. Петрова Г., История на българската държава и право. 1878-1944, т. 2, С.1998
25. Токушев Д., История на новобългарската държава и право 1878-1944, Сиби, 2008
26. Токушев Д., История на българската средновековна държава и право, Сиби, 2009
27. Петрова Г., История на българската държава и право. 680-1877, Сиби, 2009